

2024. gads – Turaidas mūra pilij 810

Turaidas muzejrezervāts svētkos – 16., 17. un 18. novembrī laikā no plkst. 17.00 līdz 20.00 aicina ikvienu uzdrošināties ienirt laikā un doties gaismu, skaņu un lāzeru ceļojumā cauri gadsimtiem, – ļauties gaismu mistērijai un sajūtās pieskarties vēsturei!

Pēc tumsas iestāšanās Turaidas ceļi būs guņiem pilni – tāpat kā tālajā 1872. gada novembra vakarā, kad pār pili nolija “zelta zvaigžņu lietus”, zemei ieejot sairusās Biēla komētas meteoru plūsmā. Senās pils mūri izgaismosies, uz brīdi ļaujot pieskarties pagātnei un piedzīvot maģisku vēstures klātbūtni, sajūtot, ka līvu valdnieks Kaupo, bīskaps Alberts, Maija – Turaidas Roze un mūsu Dainu tēvs Krišjānis Barons, iespējams, ir tepat blakus.

Turaidas mūra pilij šogad 810. No seno lībiešu kaula stabulītes skaņām līdz dziesmotai atmodai Dainu kalnā – tās astoņi gadsimti kārtu kārtām veido ne tikai Turaidas, bet visas Latvijas vēsturi.

Lībieši. Lībiešu zemju pakļaušana

Turaidas apkārtni pirmie iedzīvotāji sāk apdzīvot ap 1500. gadu pirms Kristus. Tās ir gan somugru, gan baltu etniskās grupas. Ar 11. gadsimtu Gaujas krastos ienāk lībieši. Gauja ir Turaidas lībiešu likteņupe.

Savā zemē lībieši ir brīvi un neatkarīgi ļaudis. Viņi ievēro senas ieražu tiesības un izšķirošos brīžos vaicā pēc dievu padoma.

Lībieši godā zemi un īpašos rituālos pielūdz zemes, ūdeņu un citas dabas dievības, lai tās nestu svētību, auglību un pārticību. Lībieši tic, ka dabai, dzīvniekiem un cilvēkiem ir nemirstīga dvēsele. Lībieši dievišķo dabas pasauli, kurā ir svētie koki, avoti, akmeņi, alas, kalni – neaizskarami un brīnumaina spēka pilni.

Kopš 11. gadsimta kristīgo ticību Baltijas iedzīvotājiem centās izplatīt gan katoļu, gan pareizticīgo misionāri. 12. gadsimtā Baltijas jūras austrumu piekrastē parādās vācu tirgotāji un misionāri.

Turaidas un Kubeseles novada valdnieks 12. un 13. gadsimta mijā ir Kaupo – Indriķa hronikā dēvēts par „it kā karali un vecāko” (quasi rex et senior Lyvonum de Thoreida).

Viņš arī vienīgais no lībiešiem apmeklēja Romas pāvestu Inocentu III. Pēc atgriešanās no Romas Kaupo kļūst uzticams krustnešiem. Ar šo izvēli viņš tiek šķirts no savas tautas, un kopā ar krustnešiem piedalās karagājienos pret pagāniem.

Skandināvu tipa zobens.
11.–12. gadsimts

Bīskaps.
Mākslinieks Aleksandrs Stankevičs,
2005

Kaula stabules. 11.–13. gadsimts.
Atrastas Turaidas pilskalnā

Putnveida piekariņš.
Atrasts Satešes pilskalnā

Likteņa zirgs.
Mākslinieks Aleksandrs Stankevičs, 1995

Kaupo Laterānā (1203–1204).
Mākslinieks Aleksandrs Stankevičs, 1995.

1191. gadā Turaidā cisterciešu priesteris Teoderihs sāka sludināt kristīgo ticību. Viņš nodarbojas arī ar slimnieku dziedināšanu un iekopj savus laukus, kuros izaug labāka raža nekā lībiešiem, tāpēc lībieši tautas sapulcē grib upurēt mūku Teoderihu saviem dieviem. Zīlējot zirgs pār šķēpu pirmo liek labo kāju – dzīvības lēmēju, un mūks Teoderihs paliek dzīvs.

Rīgas bīskaps Alberts 1202. gadā nodibina Zobenbrāļu ordeni un pakāpeniski iekaro lībiešu zemes. Jaunieģūto teritoriju pirmo dalīšanu bīskaps Alberts un ordenis veic

Sudraba monētu un rotu depozīts.
10.–12. gadsimts.
Atrasts Gaujas lībiešu apdzīvotajā
teritorijā

1207. gadā, par robežu izvēloties Gauju. Teritoriju upes labajā krastā, kur atrodas arī Turaida, saņem Rīgas bīskaps, bet kreisajā krastā – ordenis. Cīņās starp vietējiem iedzīvotājiem un krustnešiem 1206. un 1212. gadā lībiešu Turaidas koka pils nodedz. Uz tās krāsmatām 1214. gadā Raceburgas bīskaps Filips Rīgas bīskapa Alberta uzdevumā sāk būvēt nocietinājumu – Turaidas pili. Celtne būvēta stratēģiskā vietā, nenoņemot lībiešu laika kultūrlāni – uz zemē palikušajiem senajiem koka pils pamatiem, – par to liecina arheoloģiskie atradumi – krama šķembas, bronzas rotu fragmenti, stikla krelles un citi atradumi krelles un citi atradumi

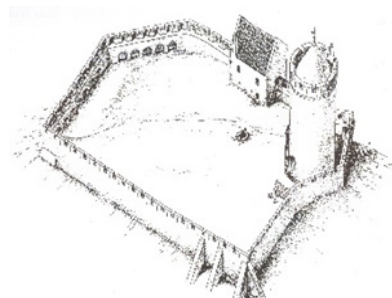
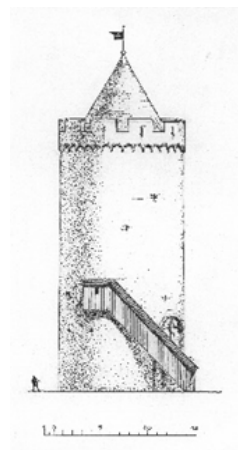
13. gadsimts

13. gadsimtā Turaidas jeb Gaujas lībiešu zemes nonāk nonāk divu tolaik pastāvošo politisko spēku jeb zemes kungu – Rīgas bīskapa un Vācu ordeņa Livonijas atzara – Livonijas ordeņa valdījumā.

Turaidas novads no 13. gadsimta sākuma līdz vidum ietilpst Rīgas bīskapijas, no 1255. līdz 1566. gadam – Rīgas arhibīskapijas sastāvā.

13. gadsimtā zemes kungiem Gaujas senielejas krastos teritorijas pārvaldei un aizsardzībai netālu viena no otras uzbūvē trīs mūra pilis – Rīgas arhibīskapijas pils Turaidā (1214) un Krimuldā (1312); kā arī ordeņa pili Gaujas pretējā pusē – Siguldā (1207). Pils celtas pakāpeniski vairāku gadsimtu laikā, veidojot nocietinājumu tīklu, kas sargājis no iekšējiem un ārējiem ienaidniekiem.

13. gadsimta pirmajā pusē Turaidas pilskalna augstākajā vietā sāk būvēt galveno aizsardzības torni – bergfrīdu un gar kalna nogāzēm reljefam pielāgotu aizsargmūri. Vienlaikus pie pilskalna rietumu nogāzes tiek būvēta nocietināta dzīvojamā mītne, tā saucamais „stiprais nams”. 13. gadsimta otrajā pusē veidojas pils ziemeļaustrumu un dienvidu daļas apbūve. Dienviddaļā vienlaicīgi ar aizsargsienu ierīko savdabīgu dienvidu priekšpils nocietinājumu – vārtu aizsargtorni. Tā pirmie divi stāvi izmantoti dzīvošanai, trešais – aizsardzībai.

Turaidas pils.
13. gadsimta pirmā puse. Arhitekta Gunāra
Jansona rekonstrukcija, 2007

Ķieģeļa fragments ar cilvēka figūras zīmējumu.
13. gadsimts. Atrasts Turaidas pils

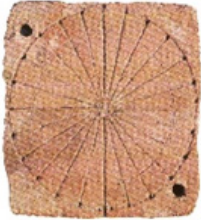
Turaida ir Rīgas arhibīskapijas novada pārvaldes un saimniecības centrs, kur pastāvīgi uzturas fogts – tiesnesis un pārvaldnieks. Laiku pa laikam te ierodas arī zemes valdnieks – arhibīskaps. Te viņš spriež tiesu, slēdz lēņa līgumus ar vasaļiem un pārvalda tpašumus.

1257. gada martā arhibīskaps Alberts Turaidā izlēno bruņiniekam Johanam no Bardevikas un viņa dēliem Ikšķiles un Kalves pils.

1259. gada jūlijā arhibīskaps Alberts Turaidā kopā ar lieciniekiem kanoniķiem piedalās sarunās ar ordeņa brāļiem par strīdīgajām zemju robežām starp Rīgas arhibīskapiju un Vācu ordeni Livonijā

14. gadsimts

1298. gadā ordeņa karaspēks aplenc Turaidas pili, kurā patvēries arhibīskaps Johans III, cīņu gaitā ordenis nodedzina visas ēkas ap pili. Arhibīskaps nodod ordenim visus savus tpašumus, un Turaidas pils no 1298. gada līdz 1366. gadam atrodas ordeņa valdījumā. 1312. gadā Romas pāvesta Klementa V uzdevumā Rīgā ierodas pilnvarotais pārstāvis Francisks no Molino, lai izskatītu arhibīskapa un ordeņa mestra konfliktus. Turpinot Turaidas pils austrumu puses apbūvi, sāk celt palastu – divstāvu dzīvojamo korpusu, kas tiek pilnveidots turpmākajos gadsimtos. Apbūvei paplašinoties, 14. gadsimta otrajā pusē izveido dienvidu priekšpils apkārtmūri, kas vēlākajos gadsimtos tiek pārbūvēts, sašaurinot priekšpils platību.

Krusts — liecība par svētceļojumu uz Luku, 14. gadsimts. Atrasts Turaidas mūra pilī

Saules pulksteņi. 15.—16. gadsimts. Atrasti Turaidas mūra pilī

1372.—1381. gadā arhibīskaps Johans IV no Zintenes kopā ar saviem padomniekiem — domkungiem — uzturas Turaidā, kur izdod vairākus dokumentus par zemju pārvaldi Rīgas arhibīskapijā.

Vasalis Heneke Tīzenhauzens 1372. gada 28. aprīlī apstiprina, ka ieradīs Turaidā un saņēmis 1400 Rīgas mārkas kā izpirkumu par savam tēvam iekļāto Rīgas arhibīskapa Suntažu pili.

1376. gada 8. martā arhibīskaps apstiprina Liepupes baznīcas zemju robežas, bet 1376. gada 27. martā pasludina spriedumu par Vārmes diecēzes garīdznieku Tilo Rufu Prūsijā.

1381. gada 9. decembrī arhibīskaps Turaidā raksta vēstuli visiem Rīgas, Tartu, Tallinas, Kurzemes un Sāremā bīskapiju garīdzniekiem saskaņā ar pāvesta Urbāna VI 1381. gada 5. jūlija bullu.

15. gadsimts

Arhibīskaps Johans VI Ambundi ir atguvis arhibīskapijas īpašumus. Turaidas pilī uz sarunām ierodas ordeņa mestrs Zīgrīds Landers no Španheimas un Rīgas pilsētas pārstāvji — notiek apspriede par izmaiņām monētu kalšanā. Turaidas pilī notiek dažādas sanāksmes, lai izskatīti saimnieciski jautājumi un strīdi, sagatavoti daudzi dokumenti, slēgti svarīgi līgumi.

1486. gadā Turaidas pilī risinās sarunas. Livonijas mestrs Johans Freitāgs no Loringhofas, Rīgas rātskungi un arhibīskapa vasaļu pārstāvji tiekas zviedru sūtņa klātbūtnē, un pilī kādu laiku uzturas zviedru karaspēka vienības.

Pils būvniecībā izmantotie priekšmeti. Atrasti Turaidas mūra pilī

Ieskats ekspozīcijā

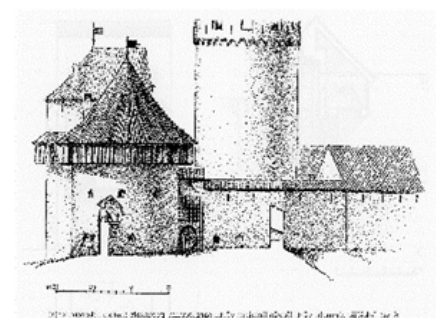
15. gadsimtā notiek būtiskas pārbūves pils rietumu daļā. Atkāpjoties no rietumu nogāzes uz pagalma pusi, tiek uzcelts augstāks un biezāks aizsargmūris. Tā ziemeļrietumu daļā izbūvē rietumu korpusu jeb jauno zāli. Ēkai ir pagrabs, divi stāvi, bēniņu izbūve. Tās arhitektūra ir vienkārša, atbilstoša pils militārajam raksturam.

Šajā laikā Livonijā sāk izmantot ugunsšaujamās ieročus. Rodas nepieciešamība pēc jauna tipa aizsargbūvē — lielgabalu torņiem. Arī Turaidas pils rietumu daļā uzbūvē lielo pusapaļo torni ar puslokveida izvirzījumu ārpus aizsargmūra. Dienvidu priekšpils aizsargmūra ārpusē uzbūvē mazo pusapaļo torni. Torņveida dienvidu korpusa rietumu pusē izbūvē apdzīvojamu piebūvi, bet dienvidu pusē — siltgaisa apkures krāsni ēkas apsildīšanai. Dienvidu priekšpils dienvidu daļu aizņem zirgu stallis. Pie ziemeļaustrumu mūra bijusi mazāka piebūve, kurā, iespējams, bijusi saistīta ar dzelzs ieguvu vai apstrādi.

15. gadsimtā tiek pastiprināta pils ziemeļu puses ieejas aizsardzība. Šeit izbūvē priekšpili ar ārējiem vārtiem un diviem vārtu aizsargtorņiem, kuriem pieslēdzas divu mūru ieskauda eja.

Lielgabalu lodes 15. gadsimts. Atrastas Turaidas mūra pilī

Rekonstrukcijas zīmējuma autors arhitekts Gunārs Jansons, 2007

“Nācējam, tuvojoties pils galvenajiem vārtiem, būs pavēries īpaši izteismīgs skats, ko veidojis celtņu kopskata blīvums, ar šādi uzsvērtu ZR puses aizsardzības nozīmi un nocietinājumu varenības apliecinājumu.” (Arhitekts Gunārs Jansons, 2007)

16. gadsimts

16. gadsimta vidū Livonija ir novājināta ordeņa un bīskapiju iekšējo nesaskaņu, ekonomisko un politisko pretrunu, kā arī reformācijas rezultātā. 1558. gadā ar krievu karaspēka iebrukumu Livonijā sākas Livonijas karš. Karā iesaistās arī Polija, Lietuva un Zviedrija, karš beidzas ar Polijas-Lietuvas uzvaru. 1582. gadā poļu valdības uzdevumā tiek izsludināta pirmā muižu revīzija jeb inventarizācija, tā ilgst 4 četrus gadus. Revizori konstatē, ka muižā pie Turaidas pils ir vairākas mājas, pirts, lopu kūtis, trīs rijas labības kulšanai un iesala žāvētava.

Turpinās Turaidas pils ziemeļu priekšpils nostiprināšana, pagalma ziemeļrietumu daļā uzbūvē apaļu lielgabalu torni ar daudzām šaujamlūkām. 16. gadsimtā pils aizņem

visplašāko teritoriju un ir savam laikam vislabāk nocietināta, taču līdz ar šaujamieroču attīstību sāk mazināties Turaidas un līdzīgu mūra piļu militārā nozīme.

No 1582. un 1590. gada Turaidas pils revīziju protokolliem:

“Turaida atrodas pie tās pašas upes “Aa”, mūsu valodā Gaujas, tajā pašā krastā, kur Krimulda, pretējā pusē no Siguldas, un šīs trīs pilis atrodas savā starpā vienādā atstatumā, viena lielgabala šāviena attālumā.”

“Virtuve, kurā ir divas durvis ar virām. Virtuvē atrodas divas ķēdes, kurās pakar katlus. (..) Priekšpils. Priekšpilī viens stallis, otrs vēl nav salabots. Tajā pašā priekšpilī apaļš, liels tornis. Šī torņa apakšā ir kambaris ogļēm un kalēja piederumiem. Aiz tā smēde, smēdē ir divas plēšas un lakta.”

“Pils vidū atrodas akmens kāpnes uz galeriju. No galerijas ir liela istaba, kurai ir divas durvis ar virām, ar rokturiem. Šajā istabā ir zaļa krāsns, pakārts dzelzs svečturis, divi lieli logi, kuros ir režģi. Ir četras lielas rūtis, četri galdi, visapkārt soli. No šīs istabas pa kreisi velvēta priekštelpa, uz to ved divas durvis ar virām, logs ar režģi, divas rūtis.”

Ilustrācija no grāmatas “Leģenda par Maiju — Turaidas Rozi”.
Mākslinieks Jānis Anmanis, 2001

Turaidas pils 16. gadsimts. Rekonstrukcijas
zīmējuma autors arhitekts Gunārs Jansons, 2007

Virtuve.
Daigas Kļaviņas zīmējums, 2007.

Pils zāle 16. gadsimta beigās.
Daigas Kļaviņas zīmējums, 2007

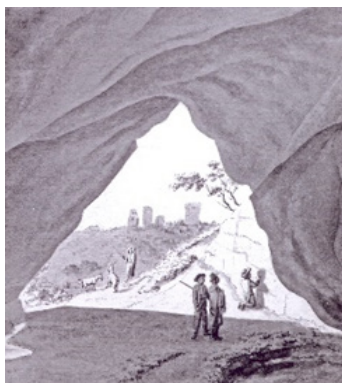
17. gadsimts

1600. gadā Vidzemē iebrūk zviedru karaspēks. Zviedrija nostiprina savu varu. Poļu-zviedru kara laikā (1600–1629) nopostītās ziemeļu priekšpils teritorijā izveido pēdējo Turaidas pils aizsardzības būvi — reduti. Šī zemes nocietinājuma būvniecībā daļēji izmanto materiālus no pils ziemeļu aizsargmūra. 1624. gada zviedru revīzijā tiek konstatēts, ka Turaidas pils ir labā stāvoklī un to turpina apdzīvot.

1620. gadā Turaidā risinās traģiski notikumi — Turaidas pils rakstveža Greifa audžumeitu Maiju nogalina Turaidas pils dienestā esošais poļu armijas dezertieris Ādams Jakubovskis.

17. gadsimta vidū notiek vairākas tiesu prāvas par buršanu un iešanu vilkačos.

Turaidas pils turpina pastāvēt kā novada un muižas administratīvais centrs.

Gūtmaņa ala.
Johana Kristofa Broces zīmējums,
1794

Siguldu un Turaidu apmeklē ceļotāji, arī Vidzemes muižnieki, un Gūtmaņalā tiek iegravēts – Anna Magdalena Tiesenhausen ANNO 1667.

Pils ēkas ir labā stāvoklī un vajadzības gadījumā izmantojamas aizsardzībai. Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs Turaidas muižu atdod privātpašumā valsts padomniekam Nilam Šternšeldam, kurš 1652. gadā to par 21 000 zviedru dālderu pārdod Vidzemes muižniekam – landrātam un zemes tiesnesim Gothardam Johanam Budbergam

18. gadsimts

No 1700. gada līdz 1721. gadam plosās Lielais Ziemeļu karš – Dānija, Polija un Krievija karo pret Zviedriju. Kara postījumu rezultātā apkārtnē plosās bads un mēris.

1710. gadā Turaidas novadā mēra epidēmijas laikā mirst 77,8 procenti iedzīvotāju.

1724. gada revīzijā minēts, ka Turaidas pils ēkas ir vecas un draud sabrukt.

1776. gadā Turaidas pils nomnieka landrāta Magnusa fon Helmersena dēls Jakobs vingrinās šaušanā uz klēts jumta sēdošiem putniem, – no šāviena dzirksteles drīz visa pils ir liesmās, izdeg viduslaiku būvju koka konstrukcijas, iet bojā pils arhīvs un no varenā cietokšņa paliek tikai mūri. Pēc ugunsgrēka izpostītās būves militārām vajadzībām vairs netiek atjaunotas. Atlikušās celtnes turpmāk izmanto saimnieciskām vajadzībām, būvmateriālu ieguvei muižas ēku celtniecībai. 1786. gadā pilsdrupu teritorijā uzbūvē Turaidas muižas īpašnieka koka dzīvojamo ēku

19. gadsimts

Viduslaiku apbūve pamazām pārvērtusies romantiskās drupās, kas piesaista senatnes pētnieku, mākslinieku, ceļotāju uzmanību. Turaidas pili savos darbos attēlo ceļojoši mākslinieki – Gustavs Gerhards Kīzerickis, Vilhelms Zigrīds Štafenhāgens, Johans Kārlis Emanuels Ungerns Šternbergs un citi.

Turaidas pils. Karla fon Ungerna-Šternberga zīmējums, 1810

Turaidas muižai sastāda jaunu vaku grāmatu un veic dvēseļu revīziju – tautas skaitīšanu. 1819. gadā barons Hermanis fon Kampenhauzens un nomnieks Nikolajs Tranzē noslēdz līgumu par Turaidas muižas iznomāšanu. 19. gadsimtā attīstās Turaidas muižas saimnieciskā darbība.

1869. gadā Turaidā notiek Vidzemes skolotāju sapulce, kurai liela nozīme jaunlatviešu kustībā – Atis Kronvalds pirmo reizi runā latviešu valodā un aicina cīnīties pat latviešu valodas vietu un lomu izglītības darbā.

1828. gadā Turaidas muižā uzcelt Šveices māju, kas kļūst par atpūtnieku iecienītu viesnīcu un vietu, kur no 1848. līdz 1871. gadam notiek Vidzemes skolotāju konferences

1893. gadā par Turaidas rakstvedi kļūst Kārlis Zemītis – dzejnieks Pērsietis, novelē “Uz mūžu apdrošināts” viņš apraksta dzīvi Turaidā.

1880. gadā skolotājs Tenis Nolle Turaidā izveido jaukto kori.

1897. gadā pie Gaujas pārceltuves latviešu profesionālās fotogrāfijas pamatlicējs Mārtiņš Buclers atver fotodarbnīcu. 19.–20. gadsimtu mijā fotogrāfija piedzīvo uzplaukumu, tad arī parādījās pastkartes ar Turaidas pils skatiem, tajās izmantoja gan fotogrāfijas, gan zīmējumus.

1872. gadā laikraksti vēsta, ka embra vakarā Turaidā nolīst “zelta lietus” – zeme ieiet sairusās Biēla komētas meteoru plūsmā.

20. gadsimts

1922. gadā Turaidas pils pakājē – Turaidas “Dainu” mājās savu pēdējo vasaru pavada Krišjānis Barons, viņš bieži devies pastaigās pa stāvo pilskalna nogāzi.

1932. gadā ar rakstnieka Jāņa Poruka kundzes Ernestīnes gādību Turaidas Baznīcā pie liepas piestiprina piemiņas plāksni Turaidas Rozei. Uz plāksnes ir uzraksts “Še dus Turaidas Roze”, – 1927. gadā pēc lugas “Mīla stiprāka par nāvi” pirmizrādes Turaidas Rozes piemiņas vietā viesojas lugas autors Rainis, režisors Eduards Smilģis, aktieri Teodors Lācis un Emīlija Viesture. Cilvēki sāk vairāk apmeklēt Turaidu, lai godinātu Maiju Greifu.

1926. gadā pēc Agrārās reformas Turaidas muižas apbūves centrs ar 8 ēkām un 17,45 ha zemes tiek piešķirts Rīgas Skolotāju arodbiedrībai.

1925. gadā Turaidas pilsdrupas iekļauj valsts aizsargājamo pieminekļu sarakstā. Drīz pēc tam tiek veikti pirmie viduslaiku būvju saglabāšanas pasākumi.

“Dainu” mājas, kur savā mūža pēdējo vasaru pavadīja Krišjānis Barons. 20. gadsimta vidus

1927. gada 12. oktobrī Turaidas Rozes piemiņas vietā: no kreisās Emīlija Viesture, Rainis, Teodors Lācis, Eduards Smilģis

Galvenais tornis.
Pastkarte. Krišjāņa Vībura foto,
20. gadsimta 30. gadi

Turaidas pils galvenā torņa skatu laukums, 1938

Tradicionālais suvenīrs – spieķīši

1936. gadā Turaidas pils galvenajā tornī atklāj skatu laukumu. Tornī uzvilkts Latvijas karogs.

“Turaidas pils lielais apaļais tornis, kura drupas līdz mūsu dienām bija saglabājušās aptuveni 27 m augstumā, 1936. gadā tika nostiprināts, virspusē iebetonējot skatu platformu, 1953. gadā tika uzsākta tā restaurācija, rekonstruējot zudošo augšdaļu un nosedzot to ar stāvu, dakstiņiem segtu teltsveida jumtu. Lai atvieglotu apmeklētāju iekļūšanu tornī, pagalma līmenī jau agrāk izlauzta atvēruma vietā tikusi ierīkota tur nebijusi durvju aila, kā arī iekšējās kāpnes uz kādreizējo pirmo grīdas līmeni, kas sākotnēji bijis pieejams tikai no augšas, jo vienīgā ieeja atradusies augstu virs zemes, ar kupolveļu segtajā galvenajā stāvā. (..) Torņa sienas mūrētas no sevišķi gariem ķieģeļiem – 9x15x33,5 cm. (..) Ķieģeļi ražoti Turaidā jau izsenis, seno ķieģeļniecību izmantotajās māla bedrēs vēlāk ierīkojot muižas zivju dīķus. (..) Ķieģeļi ražoti pils tiešajā tuvumā, kur bijušas atrodamas piemērotas izejmateriāla iegulas – vidusdevona formācijas treknie sarkanie māli.” (Arhitekts Gunārs Jansons, 2007)

20. gadsimta 30. gados aizsākās skolēnu grupu ekskursiju tradīcija, jo darbdienās uz Siguldu no Rīgas kursēja seši vilcieni, svētku dienās – astoņi.

1953. gadā uzsāk Turaidas pils galvenā torņa restaurāciju.

Sākot ar 20. gadsimta 70. gadiem, notiek pils un tās teritorijas vispusīga arheoloģiska izpēte, saglabāšana un restaurācija. Izpētes gaitā iegūtas pils būvvesturi raksturojošas senlietas – ap 4700 krāšņu podiņu, ap 3500 logu stiklu fragmentu, ap 7500 būvragu, ap 4000 dažādu būvdetaļu un citi atradumi.

“Pils pamatteritorijas arheoloģiskās izpētes gaitā atsegtais (celtņu un nocietinājumu paliekas) un atrastais (senlietas, keramika, celtniecības materiāli u.c.), tāpat novērojumi kopumā veido daudzpusīgu vēstures avotu bāzi”. (Vēsturnieks, arheologs Jānis Graudonis)

1969. gadā LPSR Valsts aizsargāto kultūras pieminekļu sarakstā iekļauts Turaidas pils apbūves komplekss, 1750. gadā celtā koka baznīca un Turaidas Rozes piemiņas vieta.

1975. gadā Siguldas novadpētniecības muzeju apmeklēja 249 888 apmeklētāju, (salīdzinājumam: 1981. gadā – 388 000, apmeklējumu skaits turpina pieaugt) gaisa trošu vagoniņš pārvadā pārvadā 293 764 pasažieru, Tūristu bāzē viesojas 18 275 tūristi.

1976. gadā darbu uzsāk Zinātņu akadēmijas Vēstures institūta Turaidas arheoloģiskā ekspedīcija arheologa Jāņa Graudoņa vadībā. Turaidas pils arheoloģiskās izpētes sākums iezīmē lūzumu attieksmē pret viduslaiku kultūras mantojumu – Turaidas pils izpēte un turpmākā restaurācija veicina sabiedrības interesi par vēsturi un sekmē tautas pašapziņu.

1961. gadā restaurētajā Turaidas pils rietumu korpusā iekārtota un apmeklētājiem pilnīgai tiek atvērta pirmā ekspozīcija; Siguldas novadpētniecības muzejs no Siguldas pārceļas uz Turaidu.

1984. gadā Siguldas, Turaidas un Krimuldas vēsturiskie centri tika iekļauti LPSR republikas nozīmes pilsētbūvniecības un arhitektūras pieminekļu sarakstā.

1981. gadā apstiprina Siguldas pilsētas Tautas deputātu padomes Izpildu komitejas lēmumu par Tautasdziesmu parka izveidošanu Turaidā, – 1985. gadā, atzīmējot Krišjāņa Barona 150. jubileju, tiek atklāts Dainu kalns ar tēlnieka Induļa Rankas skulptūrām, veidotām no Latvijas laukakmeņiem. Dainu kalns kļūst par Atmodas laika kultūras simbolu – kultūras mantojuma zīmi.

1988. gadā Starptautiskā folkloras festivāla “Baltica” laikā Turaidā pie skulptūras “Dziesmu tēvs” plīvo Latvijas, Lietuvas un Igaunijas nacionālie karogi, apliecinot vēlmi atbrīvoties no padomju okupācijas.

1988. gadā uz Siguldas novadpētniecības muzeja bāzes dibina Turaidas muzejrezervātu, lai saglabātu nākamajām paaudzēm Turaidas vēsturisko centru, nodrošinot kultūras mantojuma izpēti, tautas amatu un tradīciju saglabāšanu.

1992. gadā Turaidā Dainu kalnā notiek 1. Starptautiskais Gaisa balonu festivāls. Vasaras pēcpusdienā pāri Gaujas senielejai cits pēc cita paceļas gaisa baloni, – starp tiem arī tobrīd Latvijā vienīgais gaisa balons „Vinnijs”.

Folkloras kopa “Skandinieki” Dainu kalnā starptautiskā folkloras festivāla “Baltica 88” laikā, 1988

Starptautiskais folkloras festivāls “Baltica” Turaidā Dainu kalnā 1988. gada 10. jūlijā. Foto Alberts Linarts

Balons “Vinnijs” 1992. gadā Turaidā. Foto Alberts Linarts

1996. gadā Turaidas muzejrezervāts ir pirmais muzejs Latvijā, kas nominēts Eiropas muzeju gada balvai un saņēmis Īpašo Atzinības rakstu un zelta piemiņas nozīmi.

1999. gadā Turaidas muzejrezervātā notiek pirmā starptautiskā konference Latvijā, kas veltīta kultūrtūrismam.

“Par Turaidas pils saglabāšanas tendencēm 70. gados bieži teica, ka “pastāvēs tikai tās ēkas, kas pārvērtīsies”, līdz ar to saprotot ēku praktisku izmantošanu. Vajadzēja padarīt drupas lietojams, reizē saudzējot un saglabājot, atrast viduslaiku pils apdzīvošanas iespējas mūsdienās – 20. gadsimta beigās.” (Ilggadējā Turaidas muzejrezervāta direktore Anna Jurkāne)

21. gadsimts

Turaidas vēsturiskajā centrā uzkrātas vairāk nekā 40 paaudžu apdzīvotības zīmes, kas kārtu kārtām veido Latvijas vēsturi.

“Turaidas pils paceļas virs zaļās koku lapotnes kā no sarkaniem ķieģeļiem mūrēts varens kuģis. Šī iedomātā kuģa priekšgalu veido ziemeļu priekšpils vārtu tornis, kuģa vidusdaļā esošo mastu atgādina augstais galvenais tornis, bet kuģa aizmugure ir dienvidu priekšpils ar torņveidīgo dienvidu korpusu.” (Ilggadējā Turaidas muzejrezervāta direktore Anna Jurkāne.)

2001. gadā pie Krimuldas baznīcas atklāj tēlnieces Gaidas Grundbergas piemiņas zīmi Turaidas valdniekam Kaupo.

Piemiņas zīme Turaidas valdniekam Kaupo pie Krimuldas baznīcas. Tēlniece Gaida Grundberga

Tibetas mūki no Gjudmed klostera (Indija) Turaidā, Dainu kalnā. Foto: Alberts Linarts, 2002

Izcilības balva Turaidas muzejrezervātam, 2016

Eiropas Arheoloģijas dienas pasākums Turaidā “Aizraujošā arheoloģija”, 2024. gada 15.jūnijs, foto Edgars Semanis

2002. gadā pateicībā par Latvijas iedzīvotāju viesmīlību Viņa Svētības Dalailamas uzdevumā Tibetas mūki Dainu kalnā sakrālā rituālā Latvijas zemei dāvā Tibetas budistu Dārgumu Trauku. Budisti tic, ka šim traukam ir īpaša spēja.

2002. gada 7. un 8. februārī Turaidas pilskalnā krītošie koki izraisa lavīnveidīgu grunts noslīdējumu rietumu nogāzē. Turaidas pils rietumu sienu no noslīdeņa izveidotās jaunās nogāzes šķēr tikai daži metri. Noslīdējumi rada nopietnu apdraudējumu Turaidas mūra pilij, tiek izsludināta ārkārtas situācija.

Sākot ar 2002. gadu, Turaidas pils telpās un brīvdabā izveidotas ekspozīcijas, kas stāsta par Livonijas viduslaikiem un Turaidas pils vēsturi no 13. līdz 18. gadsimtam.

2014. gada 2. augustā tiek atzīmēti Turaidas mūra pils 800 gadi, šim notikumam veltīti vairāki pasākumi, arī „Omnia mutantur et nos mutamur in illis – Viss mainās, un mēs maināmies tam līdzi”, “Historia magistra vitae - Vēsture ir dzīves skolotāja.

2016. gads – par iegūto galveno balvu Eiropas Kultūras tūrisma tīkla konkursā „Ilgtspējīgs kultūras tūrisma galamērķis 2016” Turaidas muzejrezervāts saņem 2016. gada Izcilības balvu kultūrā.

2022.gadā Turaidas vēsturiskais centrs tiek iekļauts Eiropas kultūras mantojuma zīmes vietu sarakstā, jo tam piemīt liela simboliska Eiropas nozīmes vērtība un tas raksturo Eiropas kopīgo vēsturi.

10 gadu laikā – no 2014. līdz 2023. gadam Turaidu apmeklējuši vairāk nekā 2 miljoni cilvēku no visas pasaules

2024. gadā Turaidas mūra pilij 810!